

Mezinárodní právo

Vymezení mezinárodního práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Mgr. Danuta Duda, Ph.D.

- **vnitrostátní** – tvořeno orgány státu s normotvornou pravomocí, každý stát má svůj právní řád, dále orgány, který tento řád vytváří a orgány, které dohlíží na dodržování tohoto řádu a jeho nedodržení sankcionuje
 - **mezinárodní** – vzniká na základě mezinárodních smluv (dohod) mezi státy, státy jsou si rovny, uzavření mezinárodní smlouvy → vstup do mezinárodních závazkových vztahů → povinnost dodržovat sjednané mezinárodní závazky
 - **evropské** – specifické, právo tvořené orgány EU – sekundární právo, má přednost před právem vnitrostátním
-

- je samostatným systémem práva na rozdíl od systému vnitrostátního práva.
 - Dělíme na:
 - 1) **Mezinárodní právo veřejné** - je souborem právních norem, které upravují právní vztahy mezi jednotlivými státy a také vztahy mezi státy a mezinárodními organizacemi. Cílem mezinárodního práva je zajistit mírovou existenci a plynulý vývoj mezinárodního společenství.
 - 2) **Mezinárodní právo soukromé** – jde o souhrn právních pravidel, která upravují nejčastěji občanskoprávní vztahy přesahující hranice státu. Jedná se zejména o stanovení kritérií, podle nichž se určuje, které vnitrostátní právo (jakého státu) se má na daný občanskoprávní vztah aplikovat. Označuje se proto také termínem kolizní právo.
-

Historický vývoj mezinárodního práva

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- **Starověk** (Mezopotámie, Čína, Indie, Řecko, Řím)
 - **Středověk** (vznik „evropského“ mezinárodního práva spojován s malými městskými státy a činností italských právníků Bartolus de Saxoferrato a Baldus de Ubaldis)
 - **Přírozenoprávní škola** – 16. a 17. století (Hugo Grotius – De Jure Belli ac Pacis Libri Tres - 1625 r.)
 - **Radikální naturisté** – 17. století - Samuel Pufendorf
 - **Pozdní přírozenoprávní škola** – 18. století – tzv. Grotiani (Emmerich de Vattel, Christian Wolf) - svoboda myšlení, touha po zbavení vlivu církve a absolutismu
 - **Pozitivismus** – 18. a začátek 19. století (Georg Friedrich von Martens)
-

Historický vývoj mezinárodního práva

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- O klasickém mezinárodním právu lze hovořit až **po vestfálském míru v roce 1648**
 - Pojem mezinárodní právo použil poprvé v roce 1780 Jeremy Bentham ve své knize „Principles of Morals and Legislation“
 - **Klasické mezinárodní právo** bývá obvykle definováno jako souhrn obyčejových a smluvních pravidel závazných ve stycích mezi státy. (suverenita se stala i principem právním)
 - **Soudobé mezinárodní právo** – je charakterizováno většinou jako právo platné především ve vztazích mezi státy (mezinárodní právo je nutno chápat v širším významu, než je pouhý souhrn právních norem, neboť ovlivňuje i politické, ekonomické, vojenské, bezpečnostní i jiné vztahy v životě mezinárodních společenství).
-

Zvláštnosti mezinárodního práva veřejného

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KÁRVINĚ

- Není založeno na nadřazenosti a podřazenosti
 - Státy samy vytvářejí normy mezinárodního práva (koordinační systém)
 - Mezinárodní organizace a mezinárodní orgány pomáhají státům v normotvorbě (Vídeňská konference 1968-1969, Komise OSN pro mezinárodní právo, Rada Evropy)
 - Státy si samy vynucují splnění povinností, plynoucích z mezinárodněprávních norem, pro případ vynucení si vytvářejí speciální orgány (Rada Bezpečnosti OSN)
 - Neexistuje hierarchie norem, mezinárodní právo může být i nepsané právo
 - Systém mezinárodního práva je mladší než systém práva vnitrostátního
 - Po 2. světové válce rozvoj mezinárodního práva (rozvoj mezinárodní ochrany lidských práv)- vede to k omezení výkonu suverenity státu
-

- **Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy – přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1970 (Deklarace podrobně vykládá zásady vyhlášené Chartou OSN)**
 - zásada teritoriální integrity
 - zásada neporušitelnosti hranic
 - zásada nepoužití síly
 - zásada mírového urovnání sporů (čl. 33 Charty OSN)
 - zásada nevměšování
 - zásada spolupráce států
 - zásada sebeurčení národů
 - zásada svrchované rovnosti států
 - zásada poctivého dodržování závazků
-

Zásady a normy mezinárodního práva (Charta OSN)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KÁRVINĚ

- Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.
 - Strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smírčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.
 - Všechny národy mají právo svobodně rozhodovat (bez zásahu zvenčí) o svém politickém statusu.
-

Zásady mezinárodního práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- **Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (1975)**
 - svrchovaná rovnost, respektování práv vyplývajících ze svrchovanosti,
 - zdržení se hrozby silou nebo použití síly,
 - neporušitelnost hranic,
 - územní celistvost států,
 - pokojné urovnávání sporů,
 - nevměšování do vnitřních záležitostí,
 - respektování lidských práv a základních svobod včetně, svobody smýšlení, svědomí, náboženství nebo přesvědčení,
 - rovná práva a sebeurčení národů,
 - spolupráce mezi státy, a
 - poctivé plnění závazků mezinárodního práva.
-

Ius cogens (imperativní normy)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Koncepce norem ius cogens spočívá na uznání základních a nejvyšších hodnot v mezinárodněprávním systému **zákaz agrese, genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů, otroctví a praktik otroctví podobných, mučení nebo normy potírající mezinárodní terorismus.**
-

Prameny mezinárodního práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Mezinárodní smlouvy (právo tvorné a kontraktuální, bilaterální a multilaterální)
 - Mezinárodněprávní obyčeje
 - Obecné zásady právní
 - **Podpůrné prameny mezinárodního práva:**
 - Soudní rozhodnutí
 - Názory znalců mezinárodního práva
 - Equita
 - Akty mezinárodních organizací
 - Soft law
 - Jednostranné akty států
-

Čl. 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- 1. Dvůr, jehož úkolem je rozhodovat podle mezinárodního práva spory, které jsou mu předloženy, aplikuje
 - a) mezinárodní úmluvy, ať obecné či partikulární, stanovící pravidla výslovně uznaná státy ve sporu;
 - b) mezinárodní obyčej, jakožto důkaz obecné praxe uznávané za právo;
 - c) obecné zásady právní uznávané civilizovanými národy;
 - d) soudní rozhodnutí a učení nejkvalifikovanějších znalců veřejného práva různých národů jakožto podpůrný prostředek k určování právních pravidel.
 - 2. Toto ustanovení se nedotýká pravomoci Dvora rozhodovat ex aequo et bono, jestliže strany s tím souhlasí.
-

- **Mezinárodní smlouvy právotvorné** – zakotvují obecná právní pravidla a principy, jimiž se mají řídit právní vztahy určitého odvětví či institutu mezinárodního práva, jedná se o univerzální mezinárodní úmluvy.
 - **Mezinárodní smlouvy kontraktuální** – obsahují konkrétní subjektivní práva a závazky smluvních stran, většinou se jedná o smlouvy dvoustranné, upravující obchodní, finanční a jiné majetkové nebo hospodářské vztahy mezi státy.
 - **Mezinárodní smlouvy bilaterální (dvoustranné)**
 - **Mezinárodní smlouvy multilaterální (mnohostranné)**

 - **Smlouvy se tradičně člení na:**
 - Preambuli, vlastní text smlouvy, protokolární články
 - **Ratifikace mezinárodní smlouvy**
 - **Platnost a účinnost mezinárodní smlouvy**
-

- **Nepsaný a významný pramen mezinárodního práva**
 - **Dle čl. 38 odst. 1 písm. b) Statutu Mezinárodního soudního dvora mezinárodní (dále MSD) obyčej je složen ze dvou komponentů:**
 - **a) obecné praxe a b) uznání pravidla státy za právo**

 - Ad a) ustálená praxe, dlouhodobé, nepřetržité a opakované užívání
 - Ad b) obecné přesvědčení o jeho právní závaznosti

 - Např. přijetí zásady zákazu přivlastnění kosmického prostoru
-

- **Zásada „pacta sunt servanda“** – každá platná smlouva zavazuje smluvní strany
 - **Zásada dobré víry** – stát nemůže ustanovení mezinárodní smlouvy zneužít k odůvodnění nebo prosazení chování, které by bylo v rozporu s mezinárodním právem
 - **Zásada res iudicata** - označuje věc pravomocně rozhodnutou soudem nebo jiným příslušným orgánem
 - **Zásada smluvní volnosti a svobodné vůle stran** - každý stát, který je účastníkem mezinárodního práva, má právo projevit svobodnou vůli k uzavření mezinárodní smlouvy a tím se tedy zavázal plnit závazky plynoucí z ní.
 - **Zásada nezávaznosti smluv pro třetí strany** - stát či státy nemohou vnutit jinému státu určité závazky bez jeho souhlasu.
 - **Zásada vyloučení zpětné působnosti smluv** - ustanovení smlouvy nezavazují její strany, pokud jde o jakýkoli úkon nebo jakoukoli skutečnost, které nastaly do vstupu smlouvy v platnost nebo pokud jde i jakoukoli situaci, která do této doby zanikla.
 - **Zásady lex posterior derogat legi priori a lex specialis derogat legi generali** - pozdější smlouva mezi týmiž stranami nahrazuje smlouvu dřívější stejného obsahu a speciální úprava má přednost před úpravou obecnou, existují-li obě vedle sebe.
-

- Dle čl. 38 odst. 1 písm. d) Statutu MSD jsou soudní rozhodnutí označeny jako podpůrný prostředek k určování právních pravidel.
 - Dle čl. 59 Statutu MSD je Rozhodnutí Dvora závazné pouze pro strany a pouze pro případ, který byl rozhodnut.
 - Judikatura MSD požívá nejvyšší autority v mezinárodním právu, nelze však opomíjet ani rozhodnutí jiných soudních orgánů, jedná se např. o Mezinárodní tribunál pro mořské právo, mezinárodní trestní soudy, soudy působící v oblasti ochrany lidských práv, ale také rozhodnutí arbitrážních orgánů.
-

Názory znalců mezinárodního práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Dle čl. 38 odst. 1 písm. d) Statutu MSD jsou učení nejkvalifikovanějších znalců mezinárodního práva označovány také jako podpůrný prostředek k určování právních pravidel.
 - Nejedná se o prameny práva v pravém slova smyslu.
 - Vliv znalců byl podstatný spíše v historii mezinárodního práva (Vattel, Grotius, Bynkershoek).
 - Od druhé poloviny 19. století dochází k rozvoji mezinárodního práva, ve 20. století až dodnes vliv učení odborníků klesá.
-

- Čl. 38 odst. 2 poskytuje MSD dalekosáhlé oprávnění. Pokud s tím strany daného sporu souhlasí může se odchýlit od platného mezinárodního práva a rozhodnout ex aequo et bono, tj. s použitím obecných pojmů equity (spravedlnosti, slušnosti)
 - Statut zmocňuje Mezinárodní soudní dvůr k tomu, aby hodnotil obsah platných norem mezinárodního práva z hlediska toho, zda jsou spravedlivé. V tomto případě nebudou rozhodnutí založena na právních normách, ale na základě takových zřetelů, které MSD může a ve světle dané okolnosti bude považovat za správné a řádné.
 - Znamená aplikaci pravidel mezinárodního práva s ohledem na spravedlnost.
-

Akty mezinárodních organizací

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Akty mezinárodních organizací nejsou uvedeny v čl. 38 Statutu MSD.
 - Zpravidla jsou právně nezávaznými doporučeními, některé z nich jsou však právně závaznými akty.
 - K těm právně závazným patří např.: rezoluce Rady bezpečnosti OSN přijímané na základě kapitoly VII Charty OSN.
 - Identifikují existující právo a přispívají k rozvoji nového práva.
-

- Může se jednat o právně nezávazné dokumenty nebo o právně nezávazná ustanovení ve smlouvách.
 - Mezinárodní instrument, jiný než smlouva obsahující zásady, normy, standardy očekávaného chování.
 - Např. Závěrečný akt konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975 nebo Deklaraci z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji z roku 1992.
 - Může vést z rozvoji tzv. hard law obsaženého v mezinárodních smlouvách aj.
-

Jednostranné akty států

- Čl. 38 Statutu MSD s jednostrannými akty států nepočítá.
 - Může se jednat o akty států, které projevují tímto způsobem svou vůli, ale jsou jinak založeny na mezinárodním právu, např. ratifikace smlouvy, výhrady k mezinárodním smlouvám, výpověď či odstoupení od smlouvy.
 - Nauka mezinárodního práva mezi příklady jednostranných aktů řadí notifikace, protesty, uznání, vzdání se, slib, jednání bez příkazů
-

Kodifikace mezinárodního práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KÁRVINĚ

- Kodifikací mezinárodního práva se rozumí přesnější formulace a systematizace pravidel mezinárodního práva v oblastech, kde již existuje rozsáhlá praxe států, precedenty a doktrinární názory (Čl. 15 Statutu Komise OSN pro mezinárodní právo).
 - Pravidla mezinárodního práva jsou kodifikována v písemné formě, zpravidla v podobě multilaterálních mezinárodních smluv nebo deklarácí. Nejdůležitějším orgánem na poli kodifikace a rozvoje mezinárodního práva je bezpochyby Valné shromáždění OSN.
-

- **Teorie dualismu (pluralistická teorie)** – považuje mezinárodní právo a vnitrostátní (municipální) právo za dva různé a nezávislé právní systémy
 - **Teorie monismu** – vnitrostátní a mezinárodní právo představují jediný právní systém
 - **Čl. 10 Ústavy České republiky:** Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.
 - **V ČR je tedy monistický systém, ale pouze pro mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10 Ústavy ČR.**
-

Vztah mezinárodního práva k zahraniční a mezinárodní politice

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KÁRVINĚ

- **Mezinárodní vztahy** – systém ekonomických, politických, ideologických, právních, diplomatických, vojenských a jiných styků a vzájemných vztahů mezi státy a skupinami států včetně vztahů mezi sociálními, ekonomickými a politickými silami, společenskými hnutími a organizacemi, které působí na světové aréně.
 - Zahraniční a mezinárodní politika působí na vznik mezinárodního práva
 - A naopak norma mezinárodního práva působí zpětně na sféru mezinárodní politiky a má vliv na zahraniční politické postoje a chování států.
 - Mezinárodní právo může působit jednak jako nástroj zahraniční politiky státu a jednak jako překážka takové politiky, která je s mezinárodním právem v rozporu.
-

Literatura

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- ONDŘEJ, J., J. MRÁZEK a O. KUNZ, 2018. Základy mezinárodního práva veřejného. Vydání první. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-487-2.
 - ČEPELKA, Č. a P. ŠTURMA, 2018. Mezinárodní právo veřejné. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-721-7.
 - MALENOVSKÝ, J., 2014. Mezinárodní právo veřejné. 6. vydání. Plzeň: Doplněk, Aleš Čeněk. ISBN 978-807239-318-3.
-

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Dekuji za pozornost
